

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Л.О. Сущенко

Україна, м. Запоріжжя, Класичний приватний університет

Розглядаючи структуру дослідницької педагогічної діяльності, вчені-дослідники розрізняють три рівні пошукової, прогностичної, діяльності вчителя. *По-перше*, вони вважають, що більшість учителів свою дослідницьку педагогічну діяльність вибудовують, спираючись на власний досвід – такий підхід називається *емпірично-інтуїтивним*. Його ефективність є досить малозначущою. *По-друге*, певна кількість педагогів працює на дослідницько-логічному рівні, тобто їхня дослідницька педагогічна діяльність, постановка мети для розв'язання і вирішення дослідницьких педагогічних завдань є функцією *осмисленого і проаналізованого досвіду*. Такий підхід найточніше відбиває сутність дослідницької педагогічної діяльності. І, нарешті, стверджують учені, лише невелика частина учителів, яка володіє достатніми знаннями і певним досвідом, здійснює свою педагогічну діяльність на *науковому рівні*.

Проблемі організації пошуково-дослідницької діяльності студентів присвячені праці В. Буряка, Т. Ваколі, С. Дудар, С. Єфремова, Г. Кловак, Т. Колодько, Л. Кондрашової, Н. Москалюк, М. Овчинникової, І. Раєвської, В. Сіткар, А. Степанюк, А. Усової та ін.

Це, згідно поглядів ученого, когнітивно-моделюючі і конструктивно-моделюючі вміння, в яких основними структурними компонентами є елементи дослідницької педагогічної діяльності.

Відома російська дослідниця Т. Ільїна наголошувала на необхідності вміння досліджувати педагогічні явища, виявляти закономірності як умову ефективності педагогічної діяльності й зазначала: «Система роботи вчителя може бути ефективною лише тоді, коли вона ґрунтується на знаннях внутрішніх механізмів навчання, на розумінні того, як проходить у свідомості учнів відображення і переломлення всього того, що вони сприймають у навчальному процесі» [2, с. 308].

Цікаву думку стосовно дослідницького підходу вчителя висловив В. Загвязинський. Він відзначав, що бути педагогом-дослідником – означає вміти знаходити нове в педагогічних явищах, виявляти в них невідомі зв'язки й

закономірності, що потребує передусім загальної культури та високої фахової підготовки, певного досвіду навчально-виховної роботи й спеціальних знань і вмінь, притаманних саме дослідницькій роботі. Зокрема, треба вміти спостерігати й аналізувати явища; узагальнювати результати спостережень, виділивши найголовніше; за певними ознаками передбачати розвиток явищ у перспективі; поєднувати точний розрахунок із уявою й інтуїцією та багато іншого. Складність педагогічних явищ із незавершеністю їх логічного аналізу та недостатньою інформованістю про них, робить проблему наукового пошуку особливо актуальною [1, с. 15].

Всесвітньо відомим є досвід видатного ученого В. Сласт'яніна, який зазначав що науковий потенціал у системі професійної підготовки вчителя має бути настільки високим, «щоб випускники вузів не тільки були знайомі з сучасною наукою і розбирались в ній, але й отримали початковий досвід пошукової роботи, вміння застосовувати методи у вирішенні практичних завдань, були готові до створення нових наукових цінностей» [6, с. 67].

Взагалі, беручи до уваги досвід закордонних колег, підкреслимо, що ідею трансформації знань було закладено Дж. Брунером в основу концепції «спиралевидно побудованої програми навчання» («spiral curriculum»). Трансформативність, зокрема, забезпечується *навчальною рекурсією*, тобто тією чи іншою формою повторення, яка відтворює дидактичні зразки. У сучасній педагогічній науці активно розроблюється ідея відкритої, розвиваючої та динамічно збагачуючої змістом навчальної рекурсії, яка націлена на формування компетентності, як здібності *евристичним шляхом* досліджувати феномени, організовувати та використовувати знання [7, р. 178].

Дослідницьке навчання двояким чином збагачує зміст освіти: *по-перше*, знання поступають із досліджень та їх результатів у навчальні програми, *по-друге*, вони безпосередньо сприймаються студентом з індивідуальної діяльності чи від дослідницької роботи колективу – навчального чи професійного, в якому він приймає участь.

Оригінальні підходи до визначення напрямів та шляхів формування дослідницької діяльності знайшли відображення в багатьох педагогічних дослідженнях. Автором такої концепції є М. Кларин, який вважає, що процес формування основам дослідницької діяльності носить етапний характер та здійснюється за наступними напрямками:

- спеціальне навчання пошуковим процедурам – при цьому відбувається формування дослідницької культури;

- спеціальне навчання процедур обговорення – формування дискусійної культури;

- спеціальна розробка емоційно-особистісної складової навчально-ігрової діяльності – емоційна й інтелектуальна рефлексія процесу навчання [3].

Отже, неодмінною умовою виконання вищезазначених вимог є все більш активне залучення майбутніх учителів до науково-дослідницької діяльності, в сферу наукового життя ВНЗ; їхнє включення у запропонований цикл психолого-педагогічних дисциплін методологічних знань. Насправді, відчувається гостра потреба в залученні майбутніх учителів до науки. Однак, незважаючи на декларування подібних ідей про важливість і необхідність підготовки *педагога-дослідника*, у студентів нерідко спостерігається повна або часткова відсутність навичок проведення дослідницької діяльності, недостатність теоретичних і методологічних знань, не сформована система відносин до дослідницької діяльності.

Література:

1. Загвязинский В. И. Учитель как исследователь / В.И. Загвязинский. – М. : Знание, 1980. – 96 с.
2. Ильина Т.А. Педагогика. Курс лекций : учебное пособие для студентов педагогических институтов / Т.А. Ильина. – М. : Просвещение, 1984. – 496 с.
3. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике : обучение на основе исследования, игры и дискуссии (анализ зарубеж. опыта) / М.В. Кларин. - Рига, 1995. –176 с.
4. Кловак Г.Т. Підготовка майбутнього вчителя-дослідника як педагогічна проблема сучасної школи / Г.Т. Кловак // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – Випуск 5. – 2003. – С. 14-20.
5. Кузьмина Н.В. Психологическая структура деятельности учителя (тексты лекций) / Н.В. Кузьмина, Н.В. Кухарев. – Гомель : Гомельский государственный университет, 1976. – 57 с.
6. Слостёнин В.А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В.А. Слостёнин, А.И. Мищенко // Сов. педагогика. – 1991. – № 10. – С. 79–84.
- 7/ Doll W.E. A Post-modern Perspective on Curriculum. New York and London : Teacher College Press / Doll W.E. – Columbia University, 1993. - pp. xvi + 232.

Надійшло до редакції 27.03.2013 року.